

**REPUBLIKA HRVATSKA
PRAVOBRANITELJ ZA DJECU**

KLASA: DPR-028-03/23-01/0015

URBROJ: 134-23-1

Zagreb, 4. rujna 2023.

MINISTARSTVO ZNANOSTI I OBRAZOVANJA

Kabinet MZO@mzo.hr

AGENCIJA ZA ODGOJ I OBRAZOVANJE

agencija@azoo.hr

AGENCIJA ZA STRUKOVNO OBRAZOVANJE

I OBRAZOVANJE ODRASLIH

ured@asoo.hr

Predmet: Zaštita prava i interesa djece u odgojno-obrazovnim ustanovama

- preporuke, prijedlozi i stajališta, dostavljaju se

Poštovani,

Temeljem *Zakona o pravobranitelju za djecu* povodom početka školske godine 2023./2024. dostavljamo vam objedinjene preporuke, prijedloge i stajališta pravobraniteljice za djecu u odnosu na zaštitu prava i interesa djece u odgojno-obrazovnim ustanovama.

Veliki broj naših preporuka, prijedloga i stajališta koje smo upućivali prethodnih godina Ministarstvu znanosti i obrazovanja te Hrvatskom saboru uz godišnje izvješće o radu još je aktualan. Stoga smatramo korisnim ponoviti ih i ove školske godine.

Ljubazno molimo da naše preporuke, prijedloge i stajališta s pažnjom razmotrite te ih u okviru svog djelokruga prosljedite svim osnovnim i srednjim školama u RH te poduzmete sve mjere za njihovo ostvarivanje s ciljem pravovremene i sveobuhvatne zaštite dječjih prava i interesa u odgojno-obrazovnim ustanovama.

1. PRAVO DJETETA NA SUDJELOVANJE I NA INFORMACIJU

Učenik mora pravovremeno biti upoznat sa svojim pravima, obvezama i odgovornostima, s mogućnostima i načinima dobivanja pomoći u određenim situacijama, načinima postupanja u slučaju nasilja, s kriterijima ocjenjivanja i ocjenom te svim kadrovskim, organizacijskim i

drugim promjenama u području odgoja i obrazovanja koje se na njega odnose. Stoga preporučujemo:

- aktivno djelovati na promociji i povećanju sudjelovanja djece u procesima donošenja odluka od interesa za njihov odgoj i obrazovanje;
- uvažavati učenike kao partnere u kreiranju i realizaciji plana i programa škole, te u osmišljavanju slobodnih i preventivnih aktivnosti, ovisno o njihovoj dobi i zrelosti, osnažiti ulogu vijeća učenika u školama te jasnije definirati njihove zadaće i način biranja učenika u vijeće;
- da škole na početku i tijekom školske godine upoznaju učenike i roditelje s kriterijima ocjenjivanja i odredbama *Pravilnika o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi* te zakonskom procedurom u slučaju nezadovoljstva učenika ocjenom ili pedagoškom mjerom;
- da škole upoznaju roditelje i učenike s pravilima sigurne uporabe suvremenih tehnologija i informiraju djecu o posljedicama neprimjerene komunikacije na društvenim mrežama te o načinima postupanja školskih ustanova u slučaju nasilja putem interneta, kao i svakog drugog oblika nasilja, u skladu s *Protokolom o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima*;
- osigurati da za sve objave fotografija učenika na web stranici škole i društvenim mrežama kojima se škola koristi za komuniciranje s javnošću postoji prethodna suglasnost roditelja te (prema preporuci Agencije za zaštitu osobnih podataka - AZOP) da objave na društvenim mrežama budu prvenstveno usmjerene na aktivnosti škole, a ne na učenike kao pojedince i obradu njihovih osobnih podataka; odgovarajućim tehničkim mjerama zaštititi fotografije učenika kako ne bi bile dostupne za preuzimanje osobama koje posjećuju web stranice škole.

2. DJECA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Nužno je pronaći rješenje za sustavno (su)financiranje pomoćnika u nastavi/stručnih komunikacijskih posrednika za djecu s teškoćama u razvoju (TUR). Usporedno s time, potrebna su dodatna ulaganja u razvijanje modela edukacije pomoćnika u nastavi/stručnog komunikacijskog posrednika i njihove supervizije tijekom procesa uključivanja.

Zbog učestalog nepoštovanja individualiziranog pristupa te zamijećene nedovoljne razine senzibiliziranosti i educiranosti o potrebama učenika s TUR, naglašavamo potrebu uvođenja novih mehanizama za praćenje provedbe različitih vrsta primjerenih programa odgoja i obrazovanja u osnovnim te, posebice, srednjim školama.

Uzimajući u obzir promjenjive potrebe učenika s TUR, apeliramo na veću fleksibilnost nadležnih institucija u donošenju odluka o nastavku školovanja učenika s teškoćama u razvoju pri rješavanju situacija koje su iznimka od pravila i opravdane su s obzirom na etiologiju djetetovih teškoća.

3. DJECA PRIPADNICI NACIONALNIH MANJINA

Radi izgrađivanja odnosa tolerancije i poštovanja prava pripadnika manjinskih zajednica, ističemo potrebu provedbe programa usmjerenih učenju djece toleranciji, nediskriminaciji i

prihvatanju različitosti. O tome je nužno educirati odgojno-obrazovne radnike, kao i druge osobe koje sudjeluju ili pomažu u odgojno-obrazovnom procesu, te osigurati stručno usavršavanje i dodatnu stručnu podršku u radu na razvijanju tolerantnih odnosa između djece pripadnika nacionalnih manjina i djece većinske nacionalnosti. O pravima djece i zaštiti od diskriminacije nužno je informirati i roditelje.

Iako Hrvatska poduzima određene mjere za povećanje obuhvata romske djece u sustavu odgoja i obrazovanja, mišljenja smo da te mjere nisu dostatne. Zamjetan je trend povećanja broja romske djece upisane u osnovnoškolsko obrazovanje, ali i trend povećanja broja razreda u kojima su polaznici isključivo djeca romske nacionalne manjine. Svakako treba izbjeći da se, zbog nepoznavanja hrvatskog jezika, djecu pripadnike romske nacionalne manjine izdvaja u zasebne razrede. Tome će pomoći pravovremeno organiziranje i dosljedno provođenje dvogodišnjih predškolskih programa, uz pojačan rad u produženom boravku i slobodnim aktivnostima, dostupnost romskih pomagača te intenzivnu suradnju s roditeljima i lokalnom zajednicom. Također preporučujemo:

- uključiti svu djecu pripadnike romske nacionalne manjine u programe predškole i u programe učenja hrvatskog jezika, osigurati im pripremu za polazak u školu, prijevoz do odgojno-obrazovnih ustanova koje su udaljenije od romskih naselja te odgovarajuće prostorne i kadrovske kapacitete u odgojno-obrazovnim ustanovama;
- osigurati sredstva i za podmirenje troškova koji su usko povezani s odgojem i obrazovanjem (udžbenici, pribor, izvannastavne aktivnosti i sl.), imajući na umu da je dobrobit djece pripadnika romske nacionalne manjine dodatno ugrožena nepovoljnom socijalno-ekonomskom situacijom, siromaštvom i visokom stopom nezaposlenosti.

4. NASILJE U ODGOJNO-OBRAZOVNIM USTANOVAMA I DJECA S PROBLEMIMA U PONAŠANJU

U cilju zaštite djece od svakog oblika nasilja preporučujemo:

- kontinuirano provoditi edukativne kampanje i preventivne aktivnosti za djecu i odrasle o neprihvatljivosti nasilja nad djecom i njegovoj štetnosti za razvoj djece;
- izgrađivati atmosferu dvosmjernog uvažavanja i poštovanja između djece i učitelja, autoritet učitelja graditi temeljem pozitivnog odnosa, djeci omogućiti sigurno iskazivanje mišljenja o svim stvarima koje se na njih odnose bez straha od posljedica;
- kreirati atmosferu nulte tolerancije na bilo koji oblik nasilja te proaktivno djelovati, a prilikom svake pojave nasilnog ponašanja poduzeti mjere predviđene propisima, te pružiti pomoć i podršku svakom djetetu;
- upoznati roditelje i djecu s *Pravilnikom o načinu postupanja odgojno-obrazovnih radnika školskih ustanova u poduzimanju mjera zaštite prava učenika te prijave svakog kršenja tih prava nadležnim tijelima, Protokolom o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima, Kućnim redom škole* te s aktivnostima koje je odgojno-obrazovna ustanova dužna poduzeti;
- u okviru **Akcijskog plana za prevenciju nasilja u školi za 2020. – 2024.:**
 - provoditi sve donesene mjere, planiranom dinamikom, a posebice ažurirati baze podataka o svim preventivnim programima koji se provode u školama te predvidjeti

i osigurati primjenu isključivo znanstveno utemeljenih programa s dokazanom učinkovitošću;

- unaprijediti učinkovite preventivne strategije koje se oslanjaju na potrebe škole te unaprijediti programe selektivne i indicirane prevencije;

- unaprijediti participativna prava djece, odnosno sudjelovanje u kreiranju i provedbi aktivnosti prevencije nasilja;

- preporučujemo da sve planirane jednokratne preventivne aktivnosti vanjskih suradnika u školama, posebice one udruga, procijene i odobre stručnjaci iz Ministarstva znanosti i obrazovanja (MZO) i Agencije za odgoj i obrazovanje (AZOO);

- intenzivnije provoditi preventivne aktivnosti usmjerene razvoju socijalnih vještina djece, posebice komunikacijskih i onih za rješavanje sukoba;

- kontinuirano upoznavati roditelje – putem radionica, predavanja te raznih publikacija – s problematikom nasilja i nenasilnog rješavanja sukoba te provoditi edukacije o razvojnim potrebama djece i učenim teškoćama;

- unaprijediti inicijalno i cjeloživotno obrazovanje učitelja i nastavnika znanstvenim sadržajima koji unaprjeđuju kompetencije za prevenciju nasilja i rad s djecom s problemima u ponašanju (nenasilno rješavanje sukoba, medijacija, uspješno vođenje razredne skupine, nenasilno discipliniranje i slično); intenzivirati dodatne edukacije, uz osnaživanje djelatnika za prepoznavanje i identificiranje rizika u djetetovom životu te primjenu metoda ranog otkrivanja i ranog djelovanja;

- omogućiti i poticati sudjelovanje djece u kreiranju preventivne strategije škole te provođenje pojedinih preventivnih aktivnosti;

- unaprijediti rad na osvješćivanju te provoditi preventivne programe za sprječavanje spolnog uznemiravanja, nasilja i drugih oblika neprihvatljivog ponašanja protiv spolne slobode u vršnjačkim odnosima u sustavu odgoja i obrazovanja; zbog potrebe edukacije, u škole uvesti obvezni zdravstveni odgoj.

- kontinuirano unaprjeđivati i osigurati međuinstitucionalnu i međuresornu suradnju škole, Hrvatskog zavoda za socijalni rad (HZSR), policije i drugih nadležnih tijela u pristupu ovom problemu te organizirati redovite zajedničke sastanke s ciljem integracije pojedinačnih opažanja, jasnije percepcije djetetovih problema, preuzimanja odgovornosti i zajedničkog planiranja intervencija; osigurati bolju povezanost i suradnju odgojno-obrazovnih institucija i jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave u definiranju potreba djece i roditelja te provođenju preventivnih programa;

- intenzivnije povezivati institucije odgoja i obrazovanja u razmijeni informacija o svakom djetetu prilikom prelaska iz dječjeg vrtića u školu, iz jedne škole u drugu, te iz osnovne u srednju školu;

- načiniti individualnu procjenu svake situacije i djeteta te, osim podrške za dijete koje trpi nasilje i represivnih pedagoških mjera za počinitelja, primijeniti restitutivne i psihosocijalne intervencije kroz individualni plan postupanja, koji se treba izraditi u suradnji s djetetom i njegovim roditeljima te, po potrebi, i drugim uključenim institucijama;

- zaposliti dovoljan broj različitih stručnjaka u stručnu službu škole, posebice psihologa i socijalnih pedagoga, a obvezno u školama koje imaju posebne razredne odjele za djecu s problemima u ponašanju (PUP); socijalni pedagozi bi, zbog specifičnih

potreba ove skupine djece, bili nositelji mjera i aktivnosti u prevenciji i drugim intervencijama usmjerenim djeci u riziku i djeci s PUP;

- što prije donijeti *Pravilnik o načinu i obliku provođenja odgojno-obrazovne podrške i stručnog tretmana za učenike u riziku za razvoj problema u ponašanju i s problemima u ponašanju*, a na što obvezuje članak 65.a Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (ZOOSŠ);
- educirati djelatnike škola o načinu komunikacije s medijima povodom slučaja nasilja u školi;
- u slučaju nasilja nad djecom i drugih oblika neprimjerenog ponašanja od strane odraslih osoba u odgojno-obrazovnim ustanovama, ravnatelji moraju poduzeti sve zakonske i stručne mjere za trenutačno sprječavanje daljnjeg kršenja prava djece i sankcioniranje počinitelja nasilja te slučaj prijaviti nadležnim institucijama, bilo da su počinitelji djelatnici ustanove ili druge osobe;
- osigurati održivost i širenje provođenja poludnevnog boravka za djecu u riziku kao dokazano uspješne selektivno-preventivne intervencije, koji se provodi temeljem rješenja područnog ureda HZSR-a u nekim školama; posebice je važno održati ovu intervenciju u školama gdje se već provodila, a škole su ušle u eksperimentalnu provedbu cjelodnevne nastave uslijed čega postoji rizik od njezinog gašenja.

5. DAROVITI UČENICI

Nužno je da MZO pristupi sustavnom rješavanju obrazovanja darovitih učenika. Škole trebaju voditi računa i o opterećenosti darovitih učenika, koji su često uključeni u više slobodnih aktivnosti i sudjeluju na natjecanjima iz nekoliko nastavnih predmeta. Također je potrebno ujednačiti kriterije odabira učenika za pristup višoj razini natjecanja (županijskoj i državnoj) pod ingerencijom AZOO-a i Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih (ASOO). Smatramo da različiti i neujednačeni kriteriji za pristup višim razinama natjecanja neopravdano dovode djecu u nejednak i neravnopravan položaj te su protivni načelu najboljeg interesa djeteta.

Također preporučujemo:

- žurno donijeti *Pravilnik o obrazovanju darovitih učenika* odnosno *Pravilnik o postupku utvrđivanja darovitosti i uvjetima rada s darovitom djecom te načinima uočavanja, školovanja i poticanja darovitih učenika*, a u izradi Pravilnika s posebnom pažnjom razmotriti i uvrstiti dosadašnje prijedloge stručnjaka koji rade s darovitom djecom;
- u suradnji s AZOO-om kreirati model identifikacije darovitih učenika na nacionalnoj razini, ustrojiti **bazu podataka** o broju i potrebama darovite djece, te **registre podrške** kako bi djeca, roditelji i učitelji mogli dobiti sve potrebne informacije o institucionalnoj i izvaninstitucionalnoj podršci darovitoj djeci;
- u svim odgojno-obrazovnim ustanovama snimiti aktualno stanje i potrebe te zaposliti i educirati stručne suradnike psihologe kako bi, među ostalim poslovima, mogli pružiti svu potrebnu podršku darovitoj djeci – od detektiranja učenika do kreiranja programa i pružanja stručne podrške;
- povećati u proračunu financijska sredstva za darovite učenike kako bi se izjednačili u pravima u odnosu na ostale učenike s posebnim potrebama; zajedno s osnivačima

sufinancirati programe rada s darovitim učenicima, te planirati sredstva za instrumentarij i didaktičke materijale za rad s darovitima;

- predvidjeti propisom i osigurati prijenos informacija i kontinuitet praćenja darovite djece od vrtića do tržišta rada;
- pružiti podršku centrima izvrsnosti i postojećim inicijativama u razvijanju programa rada s darovitom djecom;
- primjenjivati odredbe Državnog pedagoškog standarda (DPS) koje se odnose na rad s darovitim učenicima, primjenjivati diferencirane kurikulume za darovite učenike i poticati razmjenu iskustava i primjera dobre prakse u radu s darovitima;
- dopunjavati kurikulume visokoškolskih ustanova za izobrazbu nastavnika sadržajima o darovitoj djeci i načinima rada s njima;
- u svim aktivnostima i mjerama uzimati u obzir heterogenost skupine darovitih učenika.

6. PODRŠKA NOVOPRIDOŠLIM UČENICIMA I DJECI MIGRANTIMA

Mijenjanje razredne sredine stres je za samog učenika i roditelje te zahtijeva dodatni angažman razrednika i stručnih suradnika u izradi individualnog plana rada s djetetom.

- Radi sveobuhvatne i pravovremene zaštite prava i interesa „novih“ učenika preporučujemo žurno i koordinirano djelovanje svih dionika koji jesu i koji bi trebali biti uključeni u rješavanje njihovog statusa. Ne smije se dogoditi da zbog dugotrajne administrativne procedure djeca ne mogu ostvariti svoje pravo na obrazovanje. Svim „novim“ učenicima u razredu nužno je pružiti odgovarajuću potporu u procesu inkluzije.
- Preporučujemo školama u koje se djeca upisuju da, radi pravovremene zaštite najboljih interesa djeteta i pružanja odgovarajuće potpore, zatraže sve potrebne informacije o djetetu od škole iz koje dijete dolazi.
- S obzirom na trendove migracija i porast broja djece, također „novih“ učenika, koja su na različite načine zahvaćena procesom migracije, ujedno preporučujemo da MZO u suradnji s AZOO-om osigura pomoć i intenzivira dodatne edukacije učiteljima o interkulturalnom učenju i poučavanju te inkluzivnom konceptu obrazovanja.
- Preporučujemo da MZO u suradnji s Ministarstvom vanjskih i europskih poslova (MVEP) pruži podršku djeci hrvatskih diplomata koji zbog posla svojih roditelja jedan dio svog školovanja provedu u inozemstvu, te da na vrijeme obave sve predradnje potrebne za njihov upis kako bi se otklonile prepreke u nastavku školovanja i kako se ne bi doveli u neravnotežan položaj u odnosu na djecu koja su se cijelo vrijeme školovala u RH.
- Preporučujemo MZO-u da pruži svu potrebnu podršku djelatnicima odgojno-obrazovnih ustanova unutar kojih se školuju djeca „izbjeglice“, u vidu osiguravanja prevoditelja te stručnih usavršavanja i osnaživanja kako bi mogli pripremiti učenike, roditelje i ostale dionike za integraciju djece izbjeglica.

7. UČENICI STRUKOVNIH ŠKOLA

Na početku školske godine preporučujemo informirati roditelje i učenike o pravima učenika za vrijeme učenja temeljenog na radu te o mogućnostima zaštite učenika.

Preporučujemo školama da pomognu učenicima pri odabiru poslodavaca kod kojih će pohađati učenje temeljeno na radu, da prate rad učenika kod poslodavaca te da pravovremeno zaštite prava učenika. Preporučujemo da škole provjeravaju ispunjava li poslodavac koji provodi učenje temeljeno na radu i/ili kod kojeg se provodi povremeni rad redovitog učenika zakonsku obvezu provjere osoba koje su u redovitom kontaktu s djecom (nepostojanje zapreka u vidu vođenja kaznenog postupka ili pravomoćne osude za neko od kaznenih djela protiv spolne slobode, spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta). U slučaju povrede prava učenika od strane poslodavca, preporučujemo da škole o tome obavijeste odgovarajuće nadzorno tijelo i strukovno udruženje.

Predlažemo uspostaviti sustav kontrole ugovora koje škole sklapaju s poslodavcima na temelju kojih šalju učenike na učenje temeljeno na radu (npr. ugovora između škola i hotela kojima se ugovara učenje temeljeno na radu učenika tijekom ljetnih mjeseci) te sustav nadzora smještaja djece izvan vremena obavljanja učenja temeljenog na radu.

8. OSIGURAVANJE PRODUŽENOG BORAVKA UČENICIMA OD 1. DO 4. RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE

Preporučujemo da MZO, zajedničkim zalaganjem s jedinicama lokalne i područne samouprave, osigura dostupnost produženog boravka učenicima od 1. do 4. razreda osnovne škole u svim školama u kojima postoji potreba i interes za takvim oblikom nastave.

9. OBRAZOVANJE O DJEČJIM PRAVIMA I OBILJEŽAVANJE DANA KONVENCIJE O PRAVIMA DJETETA

Preporučujemo da odgojno-obrazovni radnici unutar kurikulumu osmisle načine i aktivnosti kojima će djecu informirati i poučavati o dječjim/ljudskim pravima i odgovornostima te obilježiti 20. studenoga *Dan Konvencije o pravima djeteta*.

Preporučujemo da MZO i školske ustanove na svojim internetskim stranicama objave poveznicu na stranicu Pravobranitelja za djecu www.dijete.hr gdje se mogu naći informacije o aktivnostima, stajalištima i preporukama pravobraniteljice, a u rubrici za djecu prilagođeni sadržaji o dječjim pravima i Konvenciji o pravima djeteta, o radu i ovlastima pravobraniteljice za djecu te Mreži mladih savjetnika pravobraniteljice (MMS).

- Pozivamo odgojno-obrazovne ustanove da u sklopu redovnog godišnjeg planiranja aktivnosti prema *Pravilniku o izvođenju izleta, ekskurzija i drugih odgojno-obrazovnih aktivnosti izvan škole (NN 87/14 i 81/15)*, uključe i posjet *Maloj kući dječjih prava* Ureda pravobraniteljice za djecu u Zagrebu, odnosno posjet jednom od njezinih regionalnih ureda u Osijeku, Splitu i Rijeci. Ujedno pozivamo zainteresirane odgojno-obrazovne ustanove i na virtualni susret učenika s pravobraniteljicom za djecu.
- Pozivamo na jačanje obrazovanja o ljudskim/dječjim pravima u osnovnim i srednjim školama te veću zastupljenost tih sadržaja u okviru redovnih programa, posebice na fakultetima koji obrazuju buduće djelatnike odgojno-obrazovnih ustanova.

10. VJERSKI SADRŽAJI U ORGANIZACIJI I U PROSTORIMA ŠKOLE

Preporučujemo MZO-u:

- da poduzme mjere kako se vjerske aktivnosti u odgojno-obrazovnim ustanovama ne bi prakticirale izvan odobrenoga programa vjeronauka, odnosno vjerskog odgoja te da se poštuju propisi, uključujući i *Zakon o suzbijanju diskriminacije* (NN 85/08, 112/12);
- uvođenje alternativnog nastavnog predmeta za djecu koja ne pohađaju izborni vjeronauk u školi, kako bi se za sve učenike ujednačila ponuda nastavnih predmeta, kako u kvantitativnom tako i u kvalitativnom smislu;
- školama preporučujemo da se, gdje god je to moguće, izborni predmeti održavaju prvi ili posljednji sat po rasporedu, a ako to nije moguće, da se djeci koja ne pohađaju izborni predmet osiguraju u tom vremenu kvalitetni sadržaji i zaštita.

11. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA DJECE U OKVIRU ODGOJNO-OBRAZOVNIH USTANOVA

Pozivamo MZO na pružanje podrške odgojno-obrazovnim djelatnicima i njihovo bolje informiranje o načinu na koji mogu pomoći djetetu nakon duže hospitalizacije, kako bi mu olakšali povratak u razrednu zajednicu.

Preporučujemo:

- učiteljima i nastavnicima da imaju posebno razumijevanje i osjetljivost za kronično oboljelu djecu i djecu koja se vraćaju u razred nakon bolničkog liječenja i dužeg izostanka zbog bolesti te im pruže svu potrebnu podršku kako bi im olakšali to za njih stresno razdoblje;
- veći angažman MZO-a u cilju osiguravanja škole u bolnici za svu djecu osnovnoškolske i srednjoškolske dobi koja su na bolničkom liječenju;
- suradnju škole s timovima školske medicine u cilju obuke djelatnika i pružanja prve pomoći djetetu u slučaju dijabetičke kome, što uključuje i primjenu glukagona;
- upozoriti učitelje da fizički rasterete učeničke torbe i pažljivije planiraju korištenje udžbenika i drugih obrazovnih materijala kako učenici ne bi bili opterećeni nošenjem svih udžbenika i pratećih obrazovnih materijala (priručnika, radnih bilježnica, bilježnica, atlasa, rječnika i dr.) svaki sat, za svaki nastavni predmet koji imaju na rasporedu;
- osigurati prostore/ormariće za svako dijete kako bi dio osobnih stvari potrebnih za školu mogli sa sigurnošću ostaviti u ormarićima te i na taj način olakšati učeničke torbe.

12. KVALITETNA PREHRANA DJECE

Apeliramo na MZO da upozori škole i osnivače kako je neprihvatljivo postavljati automate sa slatkišima, grickalicama i slatkim pićima u prostore škola.

Preporučujemo:

- da škole poštuju normative i smjernice za prehranu učenika određene od strane Ministarstva zdravstva, a s ciljem unaprjeđenja i poboljšanja načina prehrane u školama te razvoja pravilnih prehrambenih navika kod djece i mladih;

- osigurati unos zdravih namirnica djeci unutar školske prehrane, što je osobito važno u dobi odrastanja.

13. DODATNI SADRŽAJI I AKTIVNOSTI U ODGOJNO-OBRAZOVNOM PROCESU

Preporučujemo da školske ustanove prije planiranja dodatnih sadržaja i aktivnosti ispituju mogućnosti roditelja i interes djece, te da pri odabiru aktivnosti ispituju mogućnosti njihova besplatnog osiguravanja za sve učenike. Ako nije moguće djeci osigurati besplatne sadržaje i aktivnosti, škola treba odabrati one koje su cijenom pristupačne i poduzeti radnje radi pomoći učenicima slabijih materijalnih mogućnosti.

14. ZAŠTITA MENTALNOG ZDRAVLJA DJECE

Epidemiološka brojka djece i mladih s problemima mentalnog zdravlja sve je veća. Stoga preporučujemo:

- MZO-u i AZOO-u da osiguraju edukaciju odgojno-obrazovnih djelatnika za rano prepoznavanje poteškoća mentalnog zdravlja i pružanje psihološke prve pomoći kao i kontinuirane svakodnevne podrške djeci, a posebice u okolnostima stresnih događaja u obitelji i zajednici;
- odgojno-obrazovnim radnicima da obrate pozornost na promjene u ponašanju djeteta i sve neuobičajene znakove koji bi mogli ukazivati na poteškoće kroz koje dijete prolazi, te da o tome izvijeste stručne suradnike i u suradnji s njima dogovore plan intervencija;
- stručnim suradnicima da intenziviraju praćenje i individualni rad s djecom.

15. OSIGURAVANJE MOBILNOG TIMA STRUČNIH SURADNIKA ZA VIŠE ODGOJNO-OBRAZOVNIH INSTITUCIJA

U nemogućnosti osiguravanja kompletnog tima stručnih suradnika u svakoj odgojno-obrazovnoj ustanovi, preporučujemo osiguravanje zajedničkog mobilnog tima stručnih suradnika za više ustanova na određenom području kako djeca ne bi ostala bez potrebne usluge i kako bi se pravovremeno zaštitila njihova prava i dobrobit.

16. SURADNJA ODGOJNO-OBRAZOVNIH USTANOVA S RODITELJIMA, OSOBAMA KOJIMA SU DJECA POVJERENA I DRUGIM TIJELIMA I USTANOVAMA RADI ZAŠTITE NAJBOLJEG INTERESA DJETETA

Preporučujemo da odgojno-obrazovni radnici, prije svega razrednici, na početku školske godine daju roditeljima/osobama kojima su djeca povjerena sve potrebne informacije o njihovim pravima, obvezama i odgovornostima u odgojno-obrazovnom procesu, o pravima i obvezama učenika, o proceduri i svim mogućnostima zaštite prava učenika te o načinima

komunikacije sa školom. Ujedno naglašavamo potrebu pravovremenog informiranja roditelja/osoba kojima su djeca povjerena o svim kadrovskim i organizacijskim promjenama u školi.

Kod iznimno teških slučajeva, koji zahtijevaju zaštitu prava i interesa djeteta, ističemo potrebu uspostave koordinirane suradnje škole sa svim institucijama zaduženima za zaštitu prava djece te uvođenja prakse sastanaka „studije slučaja“, budući da administrativna procedura ponekad produljuje rješavanje problema te se time dodatno produbljuju teškoće djeteta i krše njegova prava.

17. ZAŠTITA DJECE U ODGOJNO-OBRAZOVNIM USTANOVAMA U SITUACIJI UGROŽAVAJUĆEG PONAŠANJA RODITELJA ILI OSOBA KOJIMA SU DJECA POVJERENA

U situacijama u kojima je ponašanje roditelja ugrožavajuće za dijete (konflikt između roditelja u ostvarivanju roditeljske skrbi, nasilje, alkoholizam, utjecaj opijata...) preporučujemo školama da obvezno žurno obavijeste nadležni područni ured Hrvatskog zavoda za socijalni rad i prema potrebi, policiju. Preporučujemo školama donošenje Protokola o postupanju u kriznim situacijama, s jasno definiranim procedurama, ulogama i obvezama djelatnika škole u tim situacijama. U izradu Protokola treba uključiti predstavnike učitelja/nastavnika, stručnih suradnika i ravnatelja, ali i učenika i roditelja.

Za djecu čiji su roditelji u postupku razvoda braka tj. kad ne postoji dogovor o tome s kojim od roditelja će dijete stanovati (pa se događa da dijete zbog sukoba roditelja određeni period ne bude upisano u školu ili ne pohađa nastavu jer škola odbija upisati dijete ako za to nema suglasnost oba roditelja), preporučujemo da škole dosljedno primjenjuju ZOOSŠ-a i DPS. Djetetu se mora, dok postupak traje, osigurati pohađanje nastave u školi prema upisnom području na temelju djetetovog prebivališta, odnosno prijavljenog boravišta. Izbor škole nije u dispoziciji roditelja u situacijama kad je dijete školski obveznik one škole na čijem području ima prebivalište, odnosno prijavljeno boravište.

U situaciji provođenja ovrhe u školi radi predaje djeteta ili radi ostvarivanja osobnih odnosa s roditeljem ili drugim osobama, kada se ovrha s ciljem zaštite dobrobiti i prava djeteta mora provesti u školi, preporučujemo prethodnu pripremu i zajedničko koordinirano djelovanje svih sudionika u ovrši, sukladno *Pravilniku o načinu postupanja i suradnje suca, stručnog radnika centra za socijalnu skrb i policijskog službenika za mladež prilikom prisilnog oduzimanja i predaje djeteta*. Djelatnici odgojno-obrazovnih ustanova, kao i svi ostali, dužni su poštovati odluke suda te u protivnom mogu biti kažnjeni novčanom ili zatvorskom kaznom. Školama preporučujemo intenzivnu suradnju s HZSR-om, koji pruža savjetodavnu potporu u provedbi postupka ovrhe i poduzima nužne mjere pomoći i podrške djetetu i drugim osobama koje sudjeluju u provedbi ovrhe radi prisilnog oduzimanja i predaje djeteta.

18. ZAŠTITA UČENIKA OD NEPROFESIONALNOG, NEETIČNOG I KAŽNJIVOG POSTUPANJA DJELATNIKA

Preporučujemo da škole svojim internim aktima reguliraju postupanje i posljedice u slučaju neprofesionalnog, neetičnog i kažnjivog postupanja djelatnika.

- U postupcima odgojno-obrazovnih radnika koji, svojim opetovanim konfliktnim ponašanjem i neodgovarajućim radom te neispunjavanjem obveza koje je u postupku stručno-pedagoškog nadzora naložio AZOO, izravno rade na štetu djece preporučujemo odgovarajuće praćenje, evidentiranje i dokumentiranje njihovog rada i ponašanja u cilju prikupljanja materijalnih dokaza o lošem i štetnom postupanju prema djeci.
- Preporučujemo pojačati stručno-pedagoške nadzore te u postupcima nadzora razgovor s djecom kako bi ona mogla izraziti svoje mišljenje, budući da rezultati nadzora mogu utjecati na daljnja prava i obveze učenika, a nerijetko i na njegovo daljnje redovno obrazovanje. Jedna od preporuka Odbora za prava djeteta UN-a je mogućnost sudjelovanja djeteta u sudskim i upravnim postupcima koji se odnose na njega, a među kojima su i postupci inspekcijskog i stručno-pedagoškog nadzora.
- U slučaju svake sumnje na seksualno nasilje i/ili seksualno uznemiravanje učenika od strane radnika škole, potrebno je voditi računa o najboljem interesu djeteta i udaljiti radnika iz nastave i iz blizine djece i prije nego optužni akt stupi na snagu, pozivajući se na radno pravne povrede i povrede etičkog kodeksa. Time bi se izbjegla situacija da djelatnik osumnjičen za kazneno djelo na štetu djeteta nesmetano nastavi raditi s djecom i po nekoliko mjeseci dok optužni akt ne postane pravomoćan.
- Podsjećamo da su škole prije zapošljavanja ili druge vrste angažiranja osoba u radu ili kontaktima s djecom dužne, uz potvrdu da se protiv osobe ne vodi kazneni postupak tzv. „potvrdu o nekažnjavanju“ koju izdaje nadležni sud ili se pribavlja putem sustava e-građani, od Ministarstva pravosuđa i uprave zatražiti posebno uvjerenje o podacima iz kaznene evidencije iz kojeg je vidljivo je li određena osoba pravomoćno osuđivana za kaznena djela koja su zapreka za rad u odgojno-obrazovnoj ustanovi. Također ih pozivamo da periodično provjeravaju podatke o radnicima i ostalim angažiranim osobama o uvjetima za rad s djecom.

19. MEĐUSOBNI ODNOSI RADNIKA ODGOJNO-OBRAZOVNIH USTANOVA I NJIHOV UTJECAJ NA DJECU

U slučaju sukoba među radnicima koji se negativno odražavaju na kvalitetu i odvijanje odgojno-obrazovnog procesa te narušavaju autoritet učitelja u odnosima s učenicima, apeliramo na aktivno uključivanje ravnatelja u rješavanje sukoba te prioritarnu zaštitu učenika od sukoba odraslih osoba.

20. ZAŠTITA DJECE OD POTENCIJALNO ŠTETNIH SADRŽAJA, TE NEETIČNOG I KAŽNJIVOG POSTUPANJA TREĆIH OSOBA S KOJIMA ODGOJNO-OBRAZOVNA USTANOVA OSTVARUJE SURADNJU

Apeliramo na poseban oprez kod angažiranja vanjskih suradnika pojedinaca, udruga i tvrtki unutar sustava odgoja i obrazovanja, te preporučujemo:

- da čelnici škola zatraže posebno uvjerenje o podacima iz kaznene evidencije za sve vanjske suradnike koje angažiraju kroz proces odgoja i obrazovanja, koji dolaze u doticaj s djecom;

- da se propisom odrede pravila i uvjeti za sudjelovanje udruga u odgojno-obrazovnom procesu, kako bi se osiguralo da je program koji se provodi zaista u interesu djece;
- da se iznajmljivanje prostora škole za izvanškolske aktivnosti uvjetuje provjerom prethodne osuđivanosti za sve osobe koje će u prostoru škole dolaziti u kontakt s djecom.

21. SIGURNOST ŠKOLSKIH PROSTORA I ZAŠTITA ŠKOLSKIH USTANOVA OD ULASKA NEOVLAŠTENIH OSOBA

MZO i osnivači trebaju procijeniti stupanj sigurnosti učenika te dati jasne upute i podršku školskim ustanovama u zaštiti učenika i sprječavanju neovlaštenog ulaska stranih osoba u prostore odgojno-obrazovnih ustanova. Upozoravamo na nužnost zaštite djece i prostora odgojno-obrazovnih ustanova od pojedinaca koji ne prežu od neovlaštenog ulaženja u škole i ometanja nastave, izravnog uvlačenja učenika u političku propagandu, iskorištavanje djece za vlastitu političku promociju i svoje političke ciljeve. U cilju zaštite sigurnosti, odgojno-obrazovne ustanove trebale bi pronaći model legitimiranja i praćenja kretanja svih osoba koje ulaze u odgojno-obrazovnu ustanovu.

22. PRIJEVOZ DJECE U ŠKOLU

Prijevoz djece u školu važan je čimbenik dostupnosti i pristupačnosti odgoja i obrazovanja, stoga preporučujemo:

- da jedinice lokalne samouprave osiguraju organizirani prijevoz djece obveznika predškole, osobito u manjim mjestima i na otocima;
- da se u posebnim i otežanim prometnim uvjetima, radi veće sigurnosti učenika, osigura besplatan prijevoz učenicima osnovnih škola bez obzira na udaljenost doma od škole;
- da se razmotri mogućnost većeg udjela sufinanciranja školskog prijevoza za učenike srednjih škola, bez obzira na udaljenost, jer visoki troškovi prijevoza učenika mogu biti razlog za odustajanje od srednje škole;
- da školske ustanove, radi zaštite prava djece u školskom prijevozu, upoznaju prijevoznike i vozače s *Protokolom o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima*, te da dogovore protokole postupanja u slučaju da pojedini učenici nasilnim ili drugim neprimjerenim ponašanjem ugrožavaju druge i otežavaju vožnju.

Podsjećamo djelatnike škola na nužnost prijave svih prijevoznika koji ne poštuju *Pravilnik o uvjetima koje moraju ispunjavati autobusi kojima se organizirano prevoze djeca* i koji svojim vozilima ili osobljem na bilo koji način mogu ugroziti sigurnost djece. Podsjećamo i na dužnost škole da pri sklapanju ugovora s prijevoznikom zahtijeva provjeru prethodne osuđivanosti vozača. Poželjno je da se na prvom roditeljskom sastanku roditelje/osobe kojima su djeca povjerena upozori na obvezu sigurnog prijevoza djece, uključujući korištenje autosjedalica, vezivanje sigurnosnim pojasom u osobnim automobilima, siguran prijevoz biciklima te ponašanje tijekom ulaska, vožnje i izlaska djece iz autobusa.

23. OSPOSOBLJAVANJE DJECE ZA UPRAVLJANJE BIKIKLOM

Djeca biciklisti najranjivija su skupina u prometu, stoga, radi njihove zaštite preporučujemo suradnju svih subjekata koji financiraju, provode i surađuju u provedbi *Programa za osposobljavanje za upravljanje biciklom*. Preporučujemo da se u osnovnim školama i u ustanovama koje provode odgoj i obrazovanje djece i mladih i/ili organiziraju slobodno vrijeme djece i mladih osiguraju uvjeti za provođenje ovog Programa te da se učenike koji voze bicikle potakne na uključivanje u Program.

24. ZAŠTITA PRAVA I INTERESA DJECE U OKVIRU EKSPERIMENTALNOG PROGRAMA-OSNOVNA ŠKOLA KAO CJELODNEVNA ŠKOLA: URAVNOTEŽEN, PRAVEDAN, UČINKOVIT I ODRŽIV SUSTAV ODGOJA I OBRAZOVANJA

Smatramo potrebnim provoditi intenzivno stručno usavršavanje odgojno-obrazovnih radnika i ravnatelja za provedbu novog sadržajnog i organizacijskog koncepta osnovne škole. Isto tako naglašavamo važnost jasne i pravodobne komunikacije i razmjene informacija sa svim dionicima odgojno-obrazovnog sustava, što je nužna pretpostavka za razumijevanje, prihvaćanje i uspješnu provedbu eksperimentalnog programa.

Nadamo se da će ove preporuke pridonijeti višoj razini zaštite prava i interesa djece u okviru odgojno-obrazovnog sustava.

S poštovanjem,

PRAVOBRANITELJICA ZA DJECU
Belenca Pirnat Dragičević, dipl. iur.

